

ZINĀTNES DZĪVE

SKATS UZ RUSIFIKĀCIJU NO VĀCIJAS

Eiropas vēstures institūts, kas atrodas Maincā (Vācija), šī gada 20. un 21. maijā rīkoja starptautisku un starpdisciplināru zinātnisku konferenci ar nosaukumu “Cīņa par vārdu un šriftu: Rusifikācija Austrumeiropā, Kaukāzā un Sibīrijā no 19. līdz 21. gadsimtam”. Referātu problemātika aptvēra ne vien plašu teritoriju (no Polijas līdz Sibīrijai) un lielu laika periodu (19. un 20. gadsimts, kā arī 21. gadsimta sākums), bet arī plašu jautājumu loku. Konferencē piedalījās zinātnieki no Baltijas valstīm, Ukrainas un dažādiem Vācijas pētniecības centriem Berlīnē, Maincā, Hannoverē, Minhenē un Leipciģā. Tas spilgti apliecina to, ka ar Krievijas impērijas un Padomju Savienības vēstures problēmām mūsdienu Vācijā nodarbojas liels skaits zinātnisko centru un pētnieku. Konference bija starpdisciplināra, tāpēc tajā piedalījās vēsturnieki, filologi, filozofi un politologi.

Konferences programma bija ļoti piesātināta, darba valodas bija, protams, vācu un arī angļu. Katram konferences dalībniekam tika atvēlētas 45 minūtes referātam un diskusijai. Ja referents nespēja atbildēt uz visiem jautājumiem atvēlētajā laikā, diskusija tika pārcelta un konferences noslēgumu. Klausītāji, kuri sastāvēja pārsvarā no Eiropas vēstures institūta darbiniekiem un Maincas Universitātes studentiem (to skaitā arī no Latvijas), bija ļoti ieinteresēti un aktīvi iesaistījās diskusijā.

Konferenci atklāja Eiropas vēstures institūta direktors prof. H. Duharts (*Duchhardt*), kurš sveica dalībniekus un pastāstīja par 1950. gadā dibināto pētniecības iestādi. Pamatreferātu “Rusifikācija kā fenomēns. Kultūras, vēstures un valodniecības aspekti” nolasīja Dr. Z. Gasimovs (Vācija). Savā referātā viņš īpaši uzsvēra, ka rusifikācija ir tāda tēma, kura prasa, lai ar to nodarbojas dažādu specialitāšu pārstāvji, tikai tā var panākt vērā ņemamus rezultātus. Tāpat viņš atzīmēja nepieciešamību izstrādāt mūsdienu terminoloģiju, kas raksturotu šo procesu.

Profesors no Tallinas K. Brigemans (*Brüggemann*) raksturoja Krievijas impērijas rusifikācijas politiku Baltijas provincēs Aleksandra III un Nikolaja II valdīšanas laikā, izceļot arī šīs politikas īpatnības un vietējo elīšu attieksmi pret to.

Es savā referātā “Rusifikācijas politika Latvijā 1944–1991” centos pierādīt, ka, neraugoties uz sludināto internacionālismu, faktiski notika rusifikācija, kaut gan tās intensitāte aplūkojamā laikposmā bija dažāda.

Dr. D. Staļuns (*Staliunas*) no Viļņas stāstīja par stāvokli rusifikācijas jomā 19. gadsimta nogalē un 20. gadsimta sākumā mūsdienu Lietuvas un Baltkrievijas teritorijā, kur šis process bija saistīts ar depolonizāciju, pāreju pareizticībā utt.

Rusifikācijai un depolonizācijai, šo procesu savstarpējai saistībai, sākām un pretdarbībai pievērsās prof. M. Rolfs (*Rolf*, Vācija). Savukārt prof. N. Scafovals (*Szafowal*, Vācija) runāja par rusifikāciju Ukrainā “zem baltiem cariem un sarkaniem komisāriem”, norādot, ka to pavadīja gan psiholoģisks, gan kulturāls spiediens. Atbildot uz jautājumiem, diskusijas laikā profesors centās arī paskaidrot, kāpēc tik dažāda ir attieksme pret Krieviju un krieviem Ukrainas rietumos un austrumos.

J. Cofka (*Zofka*, Vācija) attīstīja Z. Gasimova iesākto tēmu par ar rusifikāciju saistītās terminoloģijas attīstības un precizitātes nepieciešamību. Tāpat kā iepriekšējie referenti, arī J. Cofka uzsvēra, ka rusifikācijas politikas mērķis bija visas Padomju Savienībā dzīvojošās tautas padarīt par krieviem. Šo mērķi diktēja ļoti pragmatiski apsvērumi – tā vieglāk būtu pārvaldīt plašo daudznacionālo impēriju.

Pētniece no Eiropas vēstures institūta Dr. K. Amborsta-Veihsa (*Amborst-Weihs*) pievērsās tam, kādā veidā ebreju kultūras dzīvi ietekmēja rusifikācija kā pirms Otrā pasaules kara, tā it īpaši pēc tā beigām.

Par rusifikācijas politikas īstenošanas īpatnībām Ziemeļkaukāzā 19. gadsimta beigās referēja Dr. L. Karls (*Karl*, Vācija), kurš īpaši uzsvēra imama Šamila vietu un lomu šajā procesā, kā arī tādu fakti kā ticība.

Rusifikāciju Padomju Savienībā pirms Otrā pasaules kara, kā zināms, pavadīja pāreja no latīņu un arābu rakstības uz kirilicu. Šī parādība apliecina piespiedu rusifikācijas īstenošanas metodes. Šīs problēmas aspektus savā referātā aplūkoja Dr. A. Fringsss (*Frings*, Vācija).

Interesi un reizē ar to daudzus jautājumus izraisīja prof. J. Kusbera (*Kusber*, Vācija) referāts “Sibīrijas iedzīvotāji rusifikācijas kontekstā”.

Kopumā vērtējot, var teikt, ka konference bija interesanta un liederīga. Tajā nolasītie referāti tiks izdoti atsevišķā grāmatā.

Irēne Šneidere

24. BALTIJAS ZINĀTŅU VĒSTURES KONFERENCE TALLINĀ

2010. gada 8.–9. oktobrī Tallinā notika 24. Starptautiskā Baltijas zinātņu vēstures konference, kurā piedalījās zinātņu vēsturnieki no Igaunijas (20 referāti), Latvijas (16 referāti) un Lietuvas (11 referāti), kā arī Somijas (6 referāti), Krievijas (3 referāti), Ukrainas (2 referāti), Vācijas (2 referāti) un Francijas (1 referāts). Bez tam bija 4 posteru prezentācijas (no Igaunijas un Latvijas). Pavisam tika nolasīti 64 referāti no 89 pieņemtajiem, kuru tēzes tika publicētas teicami izdotajā krājumā “*Historiae Scientiarum Baltica 2010*” (143 lpp.) Tāda būtu oficiālā statistika par šo kārtējo konferenci, kuru rīkošana aizsākta Rīgā 1958. gadā un kuras regulāri notiek pamišus Igaunijā, Latvijā un Lietuvā. Konferences rīkošanu parasti uzņemas kāda no attiecīgo valstu universitātēm vai zinātņu akadēmijām, taču galvenā organizatore skaitās Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociācija, kura 2010. gada 29. oktobrī varēja atskatīties uz